

Aktive Sammen

Av Anders Midtsundstad og Jorunn H. Midtsundstad

Bakgrunn

Kommunene har et ansvar for at alle innbyggere skal få dekket sine grunnleggende behov. Dette er stadfestet i flere nasjonale meldinger som St.meld. nr. 29 (2012–2013) *Morgendagens omsorg*, St.meld. nr. 34 (2012–2013) *Folkehelsemeldingen* og Meld. St. nr. 15 (2017–2018) *Leve hele livet* (se også tidligere kapitler). Det legges vekt på at kommunene har ansvar for å være oppmerksomme på og støtte alle som trenger hjelp til å leve et aktivt og meningsfylt liv i fellesskap med andre. Metoden Aktive Sammen, som presenteres i dette kapitlet, er et eksempel på hvordan oppgaven kan løses i et samarbeid med frivillig sektor. Metoden synliggjør trinn for trinn hvordan en kommune og frivillige organisasjoner kan støtte enkeltpersoner til å opprettholde og skape tilhørighet i sosiale nettverk.

Hva er det behov for?

Det er mange i vårt samfunn som kan komme i en situasjon hvor de trenger bistand til å opprettholde kontakt med personer og miljøer i sitt sosiale nettverk. Det kan være unge med funksjonsnedsettelse, langtidssyke, eldre hjemmeboende og for eksempel personer som bor på institusjon. Det viktige er at kommunen gjennom den kartleggingen de allerede gjør, fanger opp sosiale behov hos de som mottar tjenester. Å sette i gang tiltak for å støtte de som trenger hjelp til å opprettholde og etablere sosiale nettverk, vil kunne forebygge et økt behov for lovpålagte tjenester.

For å presisere dette nærmere kan vi si at kommunene har et ansvar for å gi alle innbyggere som trenger det, varierte og tilpassede aktiviteter. Dette innebærer å gi den enkelte innflytelse i utformingen av tiltak, jf. § 3-10 i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester. Dette er en av grunnene til at vi trenger en økt satsing på nye løsninger hvor kommunene

i samarbeid med frivillige organisasjoner tilbyr tjenester, tjenester som kan supplere de lovpålagte som kommunen er forpliktet til å tilby. Metoden Aktive Sammen skal brukes til å utvikle et tilbud i samarbeid med brukerne fordi dette hever kvaliteten på tilbudet. I metoden skrives det ned av de ansvarlige ansatte i et kontaktskjema behovene personen har, og kort hva som skal gjøres for å opprettholde og eventuelt etablere tilhørighet til nye ønskede sosiale nettverk. Dette skal vi se nærmere på i det følgende når metodens trinn skal presenteres.

Metoden trinn for trinn

Metoden Aktive Sammen er utviklet for å gi retning til et systematisk arbeid for å følge opp enkeltpersoner som ikke klarer å opprettholde kontakten med sitt nettverk. Her er metodens 5 trinn:

- Behov meldes
- Samtale med personen
- Avklare behov og ønsket tilbud
- Etablere nettverk for gjennomføring
- Oppfølgingsamtale med personen og den/de frivillige.

De som skal arbeide etter metoden vil finne god støtte for hvordan de skal arbeide trinn for trinn, på nettsiden aktivesammen.no. I dette kapitlet vil vi synliggjøre metodens trinn gjennom å la deg bli kjent med Arne:

Datteren til Arne tar kontakt med koordinator Bjørg som arbeider ved frivilligsentralen. Datteren har lest om metoden Aktive sammen på kommunens nettside. Hun forteller at helsen til faren har blitt dårligere, og at han blir sittende mye hjemme alene etter at kona nylig døde. Arne som alltid har vært aktiv, vært glad i å lese og hele tiden lære seg nye ting, klarer ikke lenger å opprettholde kontakten med nettverket sitt. Datteren forteller at faren er kjent med at hun tar kontakt. Bjørg får mobilnummeret til Arne og tar raskt kontakt. De avtaler et møte.

Når Bjørg kommer til Arne, legger hun vekt på å ha god tid. Hun forteller kort om seg selv og gir Arne en mulighet til å fortelle om sitt liv. Han har i mange år hatt stor glede av å delta på møtene i Lions. Bjørg spør om det er noen andre medlemmer som bor i nærheten. Det er det. Bjørg får navnet på to karer som har førerkort, som hun vil kontakte for å høre om de kan kjøre innom Arne når

de skal på møter. Arne forteller mye om kona som han savner, og om deres felles interesse for litteratur og kunst. Bjørg lytter ivrig og kjenner at samtalen gjør henne bedre kjent med Arne. Bjørg lurer på om han kjenner til at det er etablert en litteraturgruppe for seniorer. Hun vet at de ønsker seg flere medlemmer, og lurer på om det kunne være aktuelt for han å delta i denne gruppen. Hun sier at hun er sikker på at en av deltakerne kan komme innom slik at han kan sitte på til og fra møtene. Arne synes dette høres ut som en god plan.

Bjørg forteller også at det ved frivilligsentralen er flere personer som ønsker å være en besøksvenn. Hun forteller at mange av de som melder seg til et slikt oppdrag selv har et behov for å kunne utvide sitt nettverk. Arne er usikker, men når Bjørg forteller at en slik ordening kan være like viktig for begge parter er han villig til å kunne bli kjent med en som deler noen av hans interesser. Han bestemmer seg for å bli kjent med Mahmoud som kommer fra Syria, og som ønsker seg å bli kjent med noen som kan gi muligheter for å øve på det norske språket.

Etter en uke har Arne fått kjørevenner til begge aktivitetene og en besøksvenn. Når Bjørg tar kontakt med han på telefon for å høre hvordan det går, er han svært fornøyd. Han gleder seg til møte i Lions og trives allerede i litteraturgruppen hvor han har deltatt for første gang. Arne forteller også at besøksvennen Mahmoud har vært innom to ganger. De har allerede blitt godt kjent.

Noen måneder senere blir helsa til Arne dårligere. Det blir viktig å justere aktivitetsmengden i tråd med den nye situasjonen. Han trenger en besøksvenn mer enn en kjørevenn i en periode fremover. På frivilligsentralen følger Bjørg som koordinator opp de frivillige. Hun har også kontakt med datteren og en kontaktperson i kommunens hjemmetjeneste. Kommunen må inn med stadig mer hjelp, men Arne setter stor pris på at besøksvennen Mahmoud fortsatt tar turen innom. Når hjemmesykepleien avdekker at Arne kunne ønske seg en kjørevenn som kan ta han med på korte bilturer, forsøker Bjørg å finne frem til en frivillig med førerkort som har lyst og anledning til å ta slike turer.

Kommunens koordinator, kontaktpersonen i kommunen og de frivillige vil ofte, som i eksemplet med Arne, raskt måtte snakke sammen og finne frem til løsninger når for eksempel helsesituasjonen forandrer seg. Da trengs det gode rutiner rundt kommunikasjon og klarhet rundt rollene for de som samarbeider rundt Arne.

Organisering

For å sikre en forsvarlig oppfølging rundt bruk av metoden Aktive Sammen, er det nødvendig at kommunen og frivillige organisasjoner etablerer et samarbeid som tydeliggjør ansvarsfordelingen mellom ansatte i kommunen og de frivillige (Disch, 2018). Kommunen har hovedansvaret for å legge til rette for dette. Metoden kan bare fungere når kommunen har etablert strukturer for å organisere sin samhandling med frivillige. Mange kommuner har en frivilligsentral eller frivillige organisasjoner som det vil være naturlig å kontakte. Når en skal ta i bruk metoden Aktive Sammen, er det viktig at en finner frem til en eller flere personer som kan koordinere bruken av frivillige. I noen kommuner og frivillige organisasjoner vil en finne ansatte som allerede gjør denne oppgaven som frivillig koordinator eller leder av en frivilligsentral. I andre kommuner eller organisasjoner må det etableres slike stillinger for å få dette til.

God informasjon er viktig for å klargjøre hvem en skal kontakte for å melde behov for oppfølging av nettverk. Det er viktig at det settes av tilstrekkelig med ressurser til å organisere og følge opp de frivillige. Hvordan dette skal gjøres i praksis og hvor stor stillingsressurs som må settes av, må avklares med utgangspunkt i behov lokalt. Før en tar i bruk metoden Aktive Sammen, er det derfor nødvendig at det etableres gode samarbeidsstrukturer. Metoden krever tre ulike roller som har ulikt ansvar:

- *Koordinatoren* har ansvar for å etablere kontakt mellom personen med behov og frivillige, oppdatere kontaktskjemaet som inneholder informasjonen på en A4 side som det er viktig at alle har, og følge opp de frivillige. Koordinatoren kan være en ansatt i kommunen eller fra en frivillig organisasjon.
- *Frivillige* har ansvar for å samtale med personen med behov og følge opp hans eller hennes ønsker om deltakelse.
- *Kontaktpersoner* i kommunen har ansvar for å være tilgjengelig for samarbeid og eventuelt veiledning når det etterspørres av de frivillige eller koordinator.

I kommunene er det etablert gode kartleggingsrutiner rundt det fysiske og helsemessige funksjonsnivået til personer som mottar omsorgstjenester (Tønnessen, 2011). Når Aktive Sammen skal tas i bruk, blir det viktig at

sosial aktivitet blir tema i denne kartleggingen. Dette er kunnskap som er nødvendig for å kunne forebygge og opprettholde sosiale nettverk for enkeltpersoner. Kartleggingen gir en oversikt over individuelle behov hos dem som mottar tjenester. Det gir en kommune et viktig verktøy for å finne frem til hvem som har et behov. Sosiale behov kan følges opp av frivillige, men erfaringene viser at det er helt avgjørende med klare kommunikasjonslinjer mellom koordinator, den frivillige og kontaktpersonen i kommunen for å kunne gi et fleksibelt tilbud.

Når frivillige trenger veiledning eller ønsker å melde tilbake til kommunen om behov hos den enkelte de selv ikke kan følge opp, må det være klart hvem de kan kontakte i kommunen. Dette må komme tydelig frem på kontaktskjemaet hvor informasjon om nettverket som etableres rundt personen er oppført. Når personen samtykker i det, sendes skjemaet til kommunen når det etableres, og hver gang det oppdateres. Skjemaet skal gi en oversikt over hvem det er som har rollene som koordinator, frivillig og kontaktperson i kommunen. Skjemaet gir kommunens kontaktpersoner informasjon og mulighet til å kunne kommunisere med de frivillige. Alle frivillige må gis oppfølging og få informasjon om samtykkekompetanse og taushetsplikt.

Samhandlingen mellom kommunen og frivillige forutsetter en ordning hvor kommunen har kontaktpersoner i sine enheter som kan ta kontakt med den eller de som koordinerer de frivillige, gjerne ved en frivilligsentral. Her er et eksempel:

Eva har ansvar for å følge opp ordningen med brukerstyrt personlig assistent (BPA) i sin kommune. En dag får hun besøk av Live som har flyttet til kommunen for å studere. Hun har to assistenter som følger henne opp i hverdagen. Nå ønsker hun å bli kjent med en frivillig som helst er på samme alder, og som hun kan være sammen med på fritiden. Live og Eva får en god samtale. Eva har ingen frivillig som passer, men vil forsøke å rekruttere en frivillig som også ønsker å bli kjent med en ny venninne.

En fellesnevner for de som ønsker å være deltakere i Aktive Sammen, er at de ønsker seg sosiale relasjoner som gir muligheter for aktivitet og deltakelse for å få et meningsfullt innhold i hverdagen.

Prinsipper for arbeidet med metoden

Gjennom arbeidet med metoden har vi funnet frem til noen sentrale prinsipper for anvendelse av metoden. Dem vil vi presentere her.

Egenkraft

De som trenger metoden Aktive Sammen, har svært ulike personlige forutsetninger. Deres tro på egne muligheter kan være redusert som følge av helse, alder eller manglende kjennskap til lokalmiljøet. De kan være innflyttere som i eksemplet med Live, eller de kan ha en annen etnisk bakgrunn enn norsk. Noen trenger støtte til å utvikle en positiv forståelse av seg selv og sin identitet. For dem kan det være fint å få en frivillig som kan gi dem bekreftelse på at de er viktige, og at de med all sin erfaring også kan bidra med egen deltakelse i sosiale nettverk. I andre sammenhenger kan det være viktig at de frivillige støtter den enkelte i å klare mest mulig selv. På denne måten kan deltakerne få støtte til å mobilisere sin egen kraft og få støtte på alt de kan klare selv. Disse valgene er det ikke alltid så enkelt for en frivillig å kunne se og handle etter. Det er derfor viktig for mange frivillige å ha en kontaktperson i kommunen og en koordinator som de kan kontakte når de opplever behov for det. De må være tilgjengelig når den frivillige trenger en å snakke med.

Tilpasninger av tilbudet

De fleste mennesker har det felles at de har noen ønsker, håp og kanskje drømmer for sitt sosiale liv som de trenger støtte til å opprettholde eller utvikle. I alle landets frivillige organisasjoner er en opptatt av å følge opp sine medlemmer. Det gjelder de som er nye og de som har vært med i aktiviteten lenge. Overfor noen trengs det et samarbeid med en kommune og gjerne en frivillig organisasjon for å tilrettelegge for slik deltakelse. Noen trenger omfattende støtte hele livet, mens andre kanskje har behov for dette i en periode i sitt liv.

Noen ganger stopper personens ønske om støtte til aktiviteten av seg selv. Det skyldes ofte at helsen svikter, som i fortellingen om Arne. Deltakeren skal kanskje inn på sykehuset eller bare føler seg dårlig. Dette kan gjelde både fysiske og psykiske plager. Det er viktig at de frivillige, kontaktpersonen og koordinatoren informerer hverandre når slike endringer oppstår. I prosjektet hvor metoden har blitt utviklet, har vi god

erfaring med å etterkomme den enkeltes ønske rundt dette. Den frivillige kan gjerne avtale et tidspunkt for når en skal ta kontakt på nytt for å gjenoppta aktiviteten.

Taushetsplikt og varsomhet

Det finnes klare regler for hvordan en skal dokumentere informasjon som er taushetsbelagt. Det er derfor viktig at den frivillige får kunnskap om slik informasjon før han eller hun starter i et oppdrag. Hvis det skal skrives ned opplysninger om personlige og helsemessige forhold, er dette et innhold som er taushetsbelagt og som må arkiveres. Slik informasjon må derfor bare samles inn når dette gjennomføres i samarbeid med kommunen som har mulighet for å arkivere slik informasjon. Respekt og taushetsplikt er viktig i møter mellom mennesker. De som ønsker støtte, må kunne stole på at de frivillige ikke snakker om det de forteller om eller deres behov til andre. De kan si, sitat: «Bygda skal ikke vite at jeg har blitt dårligere» eller «Det var flaut å gå i sentrum sammen med en besøksvenn første gang». Vi har også erfaringer med at deltakerne kan være svært nøye med hva de vil at pårørende skal få vite. Dette er forskjellig, derfor er taushetsplikten viktig å overholde.

Verdighet

Et prinsipp for arbeidet er å ta vare på deltakerens verdighet. Behovene som møter en, kan være svært forskjellige. Ivar sa at han gjerne ville fortsette å gå på møtene i en forening han hadde vært medlem av i mange år. Problemet var at han hørte så dårlig at han ikke fikk med seg hva som ble sagt på møtene. Koordinatoren tok kontakt med klubben og foreslo å skaffe en mikrofon og opplegg for teleslynge. Dette ble ordnet til stor glede for flere medlemmer av klubben.

Respekt for ulike ønsker og behov

Noen deltakere ønsker mange aktiviteter. De er gjerne vant til å delta på flere ulike arrangementer hver uke. Når slike behov meldes, er det viktig å kunne vise til ulike aktiviteter som allerede arrangeres i nærmiljøet, og hvor personen kan delta. For å få muligheter til dette kan det noen ganger være behov for en kjørevenn som kan hente og bringe. Ofte finnes det en eller flere i aktiviteten som kan være kjørevenn, slik eksemplet med Arne

synliggjorde. Å skape kontakt med en som allerede deltar i aktiviteten, gir muligheter til å fortsette i en aktivitet eller å begynne på noe nytt sammen med en annen. Det gir trygghet. Andre ønsker av og til å kunne reise på nærmeste kjøpesenter eller å gå ut på kafé. Når slike behov meldes, kan den som koordinerer frivillige, starte arbeidet med å finne frem til en eller flere frivillige som kan ivareta slike behov. Noen har også behov for praktisk hjelp som å få ryddet i hagen, fjernet søppel eller handlet inn matvarer. I noen kommuner finner en organisasjoner som har slike tilbud, mens det andre plasser må arbeides med å mobilisere naboer til den som har behovene.

Organisasjon eller enkeltpersoners støtte

I arbeidet med å finne frem til gode tilbud er det viktig å være åpen for ulike løsninger. Når Line ønsker seg noen å gå på tur med, kan kanskje et medlem i den lokale turistforeningen (DNT) engasjeres. På denne måten kan hun bli en del av et fellesskap. For andre er situasjon og helsetilstand slik at det fungerer best med en frivillig som kan være med på korte turer i nabolaget. En pårørende ønsket en turvenn til sin far med begynnende demens. Turvennen oppsummerte erfaringene fra første møte på denne måten: «Vi gikk i seint tempo. Per holdt hånden min og spurte samme spørsmål igjen og igjen, jeg svarte det samme igjen og igjen – og det var fint.» Det er viktig at en gir tilbud med «skreddersøm». De frivilliges rolle blir forskjellig i møte med ulike behov. Det er et viktig arbeid for den som koordinerer bruken av metoden å holde oversikt og følge med på hvordan nettverket utvikler seg. Kontaktskjemaene og kontakten med frivillige er viktig for koordinatoren. Vi foreslår at koordinatoren jevnlig tar kontakt med de frivillige. Det finnes ikke noe klart svar på hvor ofte dette er nødvendig, men vi foreslår jevnlig kontakt, ca. en gang hver annen måned.

Ulike frivillige

Personer som ønsker et tilbud hvor en bruker metoden Aktive Sammen, har behov for ulike nettverk og aktiviteter. Det trengs derfor frivillige med ulike interesser og forutsetninger. Noen er svært fornøyde med å ha et nettverk bestående av familie, venner og kanskje en syforening. De ønsker seg bare å delta på en samling der de bor av og til. De trives kanskje best

i eget selskap. Andre kan slite med angst og kan bli svært urolige hvis de får tilbud om for mange valgmuligheter. For noen er det viktig med noe fast, mens andre vil ha det mer fleksibelt.

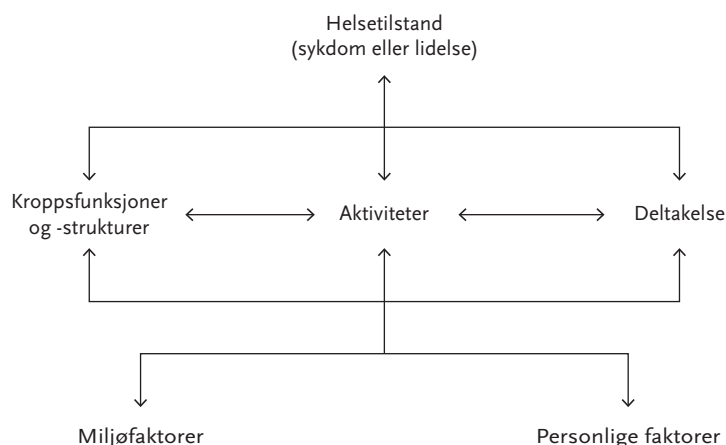
For flere frivillige har deres engasjement blitt til en vei inn til skole og arbeid. For besøksvennen Mahmoud ble erfaringene viktige. Han fikk en referanse som gjorde at han raskt fikk en stilling som assistent på et sykehjem.

Metodens teoretiske utgangspunkt

Frem til nå har eksemplene i stor grad vært preget av at metoden Aktive Sammen er utprøvd overfor voksne og seniorer. Likevel mener vi at metoden kan anvendes sammen med ulike målgrupper. En begrunnelse for dette er at teorigrunnet er utviklet med utgangspunkt i en modell og to metoder som er utviklet sammen med barn og unge. Det er ICF-modellen, Fritid med Bistand og Drop-In-metoden.

ICF-modellen er utarbeidet av Verdens helseorganisasjon (WHO). Formålet med denne modellen er å etablere et enhetlig og standardisert språk for beskrivelse av personens funksjon, funksjonshemming og helse i en sammenheng. Modellen legger vekt på at den skal brukes i tråd med FNs standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemming. Den er valgt som grunnlag for Aktive Sammen fordi den er et grunnlag for et helhetlig menneskesyn hvor det bygges på et biologisk, et individuelt og et sosialt perspektiv (Sosial- og helsedirektoratet, 2006).

Når en anvender ICF-modellen, tar et utgangspunkt i personens forutsetninger og funksjon, men også hvordan miljøfaktorene gir muligheter for aktivitet og deltakelse. Det betyr at en må legge vekt på å se hva som kan hindre og hva som kan styrke personens muligheter til å oppnå det han eller hun ønsker seg av aktivitet og deltakelse. Ved å kartlegge personens behov, forutsetninger og muligheter og ha kjennskap til lokale miljøfaktorer som nettverk, organisasjoner og organisering av frivillige, kan kommunen støtte aktivitet og deltakelse.

Figur 4.1 ICF-modellen (ICF 2001).

Miljøfaktorene kan også forstås som kommunens forutsetninger for å ta metoden i bruk. Samarbeidet med frivillige og oppmerksomhet rundt etablering av sosiale nettverk som kan fremme aktiviteter og deltakelse, kan her nevnes som viktige faktorer. Ingen sosiale nettverk er like. Det er derfor viktig å avklare hvilken tilrettelegging som er nødvendig.

Modellen viser hvordan miljøfaktorene er viktige for at personer med behov for støtte kan være aktive og delta på egne premisser. Forholdet mellom miljø og person er også fremtredende i metodene Fritid med Bistand og Drop-In-metoden.

Fritid med Bistand viser hvordan en kan støtte enkeltpersoner frem til deltakelse i selvvalgte kultur- og fritidsaktiviteter (A. Midtsundstad, 2013 og 2018). Mange års erfaringer viser at de som ønsker støttekontakt, kan få det ved hjelp av tilrettelegging av miljøfaktorer i ulike organisasjoner og lag, noe som gjør det mulig for personer med ulike utfordringer å delta på den ordinære fritidsarenaen. Disse erfaringene er brukt for å utvikle Aktive Sammen ved å finne frem til den enkeltes ønsker og interesser for å kunne velge miljøer som er viktige for deres aktivitet og deltakelse.

Drop-In-metoden ble utviklet for elever som sliter med elevrollen sin. Vi så at mange barn synes det er vanskelig å finne sin plass og utvikle en rolle som de trives med. Å bli bevisst sin rolle og at de kan endre den, var viktig for dem. Elevene kunne være bekymret for ikke å være gode nok,

ikke å ha noen å gå sammen med eller ikke å få til det som var forventet. Målet var å gå fra bekymring til forandring, og det var deres ønsker for egen rolle som var målet. Det er enkelt å se at disse bekymringene for egen rolle, uavhengig av arena, er universale og gjenkjennelige for alle mennesker gjennom hele livet. Kanskje spesielt når livet endrer seg som følge av sykdom, aldring eller bytte av skole, kommune eller hjemland. Metoden synliggjør hvordan en kan utvikle og støtte enkeltpersoner i utviklingen av en god rolle som bidrar positivt til psykisk helse, trivsel og læring (J. Midtsundstad, 2013, 2017 og 2019). Både Fritid med Bistand og Drop-In-metoden er utviklet gjennom forsknings- og utviklingsprosjekter.

De personlige faktorene som er så viktige i Fritid med Bistand og Drop-In-metoden, har også hatt betydning for hvordan metoden Aktive Sammen er utviklet og kan anvendes. Det er personen selv som bestemmer hva som skal settes i gang, ut fra sine interesser, forutsetninger og behov. Vi erfarer at voksne og eldre takler til dels store omveltninger i livet sitt både når det gjelder egen helse og endringer i eget nettverk. Mange trenger dessuten å få nye nettverk, fordi deres nettverk er vanskelig å opprettholde.

Aktive Sammen fungerer aller best når en kommer tidlig inn, og som et alternativ til bruk av løsningene som ligger innenfor dagens lovpålagte tjeneste om støttekontakt. For å få til å være forebyggende, er det viktig med god informasjon lokalt. Informasjonen til brukere, pårørende, kommunalt ansatte og samarbeidspartnere er viktig for at metoden kan etterspørres uavhengig av om personer mottar kommunale tjenester.

Metoden i en større sammenheng

Vårt samfunn er i endring. Samfunnsutviklingen påvirker oss til stadig oftere å tenke nytt om hvordan samfunnet vårt best kan organiseres. I denne sammenheng må en tenke organisering med utgangspunkt i et menneskesyn. Inspirert fra Danmark hvor en har lansert begrepet «kommune 3.0», er det flere som peker på betydningen av å utvikle et samfunn preget av aktivt medborgerskap. En ønsker med dette å peke på betydningen av å endre dagens samfunn som preges av at vi som innbyggere er kunder i kommuner med rettigheter og krav. Målet med dette nye begrepet handler om at en ønsker at tjenester og tilbud i større grad kan utvikles gjennom samskaping (Sørensen & Torfing, 2018). Det kan begrunnes med mange gode intensjoner. Det er lett å peke på positive

virksomheter av lokalsamfunn hvor innbyggere og kommunalt ansatte legger vekt på å forme sin og andres velferd. Dette perspektivet påvirker oppfatningen av hvilke oppgaver det offentlige skal ha ansvar for, og hvilke oppgaver frivillige kan løse. Ser vi historisk på dette, vil vi se at det offentlige i løpet av årene etter andre verdenskrig har påtatt seg stadig flere oppgaver (NOU, 2011). Vi har fått en velferdsstat som gir mange tjenester til sine innbyggere. På begynnelsen av dette århundret fikk vi, som Lorentzen skriver i det første kapitlet i denne boken, St.meld. nr. 25 (2005–2006) *Mestring, mening og mangfold* som pekte på behovet for å videreutvikle velferdsstaten gjennom blant annet å styrke samarbeidet med frivillig sektor. Offentlig sektors ansvar og rolle i forbindelse med velferdsoppgavene ble vektlagt, samtidig som det er viktig å legge forholdene til rette for frivillig engasjement og et levende sivilsamfunn. Sterke fellesskap gir en god grunnmur for den enkeltes personlige trygghet og individuelle livsutfoldelse.

Velferdsstaten har ikke mulighet til å dekke alle behovene til sine innbyggere, men økt samarbeid kan bidra til å utvikle nye og kanskje bedre tjenester for enkeltpersoner. Felles for de fleste brukere, frivillige og ansatte er et ønske om å finne frem til bærekraftige og innovative løsninger på ulike samfunnsutfordringer. Når det tas et initiativ til et samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor slik eksemplene i dette kapitlet viser, er det viktig at alle legger vekt på å møte hverandre med respekt som likeverdige partnere med ulike roller og ulikt ansvar (Slotterøy Johnsen, 2018). Frivillighetserklæringen som er utarbeidet av KS og Frivillighet Norge, vektlegger dette prinsippet. Erklæringen kan gi retning til å ta i bruk metoder som Aktive Sammen. Utarbeider kommunen også en plan for frivillighetspolitikken, slik Lindstad presenterer i kapittel 2 i denne boken, vil dette også kunne bli et arbeidsverktøy i slike prosesser.

I St.meld. nr. 39 (2006–2007) *Frivillighet for alle* ble det lagt vekt på at et levende sivilsamfunn bare kan utvikles i et nært samspill mellom kommuner og frivillige organisasjoner som kan legge til rette for frivillig engasjement. I denne meldingen ble frivillig sektors evne til å skape engasjement og samfunnsdeltakelse beskrevet som av avgjørende betydning for livskvalitet, fellesskap og utvikling.

Denne vektleggingen av samarbeid mellom offentlig sektor og frivillige er mye diskutert, og en har stilt spørsmål ved hvor mye frivillige kan styres

før deres arbeid slutter å være frivillig (Lorentzen, 2007). Vi ser at det kan bli en belastning for offentlig ansatte hvis de for eksempel skal drive et dagsenter basert på frivillige. Problemet er selvsagt at de frivillige kommer når de ønsker det, og kommer ikke når de vil ha fri eller er bortreist. De frivillige er ikke fast ansatte. Så hvorfor fungerer dette samarbeidet i metoden Aktive Sammen? Det er fordi de frivillige ikke tar på seg oppgaver som offentlig ansatte skal gjøre. Det er også fordi oppgavene de har ikke er avhengig av en frivillig, men et nettverk som etableres. Den som koordinerer og følger opp nettverkene er en ansatt, og de frivillige har ikke driftsansvar. Dette er et viktig skille, som også opprettholder skillet mellom frivillige oppgaver og offentlig ansattes oppgaver. Vi tror slike skiller er nødvendige for at samskaping og samarbeid skal være mulig, og for å skape gode muligheter for både ansatte, frivillige og deltakere.

Når vi i arbeidet med metoden Aktive Sammen legger vekt på å samarbeide med frivillige organisasjoner, handler det om organisasjoners muligheter til å bidra med kompetanse og ressurser (Disch, 2018). Frivillig arbeid gir muligheter til både å bruke og å utvikle seg selv, føle seg til nytte og oppleve tilhørighet i et nettverk.

Metoden har blitt utviklet i Vennesla hvor målet har vært å ta metoden i bruk overfor voksne og eldre gjennom et forsknings- og utviklingsprosjekt over tre år finansiert med folkehelsemidler fra Helsedirektoratet. Prosjekteier er Vennesla frivilligsentral som eies av flere frivillige organisasjoner og kommunen (Sagen Olsen, Ropstad & Tonstad, 2017). Samarbeidspartnerne har vært Senter for omsorgsforskning og det nasjonale knutepunktet Fritid for alle ved Nasjonal kompetansetjeneste for barn og unge med funksjonsnedsettelse.

Metoden Aktive Sammen kan bidra til å systematisere hvordan offentlig ansatte og frivillige kan utvikle gode tilbud i samarbeid med brukere (Disch, 2018). Metoden viser hvordan en kan få til samskaping når enkeltpersoner har utfordringer med å opprettholde kontakt med sitt nettverk. I prosjektperioden har målgruppen vært voksne og eldre, men denne måten å arbeide på kan brukes overfor alle kommunens innbyggere som ønsker et slikt tilbud.

Avslutning

Vår velferdsstat står overfor store utfordringer. I alle politiske partier og fagmiljøer erkjenner en at velferdsstaten har noen rammer for hvor mye den faktisk skal kunne gi av tjenester. Det må daglig tas stilling til hvordan en skal forholde seg til blant annet nye medisiner eller metoder som for eksempel Aktive Sammen. Det er enkelt å utvide hva velferdsstaten faktisk skal tilby innenfor blant annet den kommunale helse- og omsorgstjenesteloven, og det er tilsvarende vanskelig å ta bort et tilbud. Som forfattere av dette kapitlet ser vi behovet for å styrke oppmerksomheten omkring arbeidet som kreves for å lykkes med samarbeidet mellom offentlig og frivillig sektor. Vårt håp er at metoden og erfaringene med bruk av Aktive Sammen kan bidra til at flere kommuner inviterer frivillig sektor til et samarbeid.

Litteratur

- Disch, P.G. (2018). *Med hverandre – for hverandre. Evaluering av prosjektet Aktive seniornettverk i Vennesla kommune*. Rapportserien nr. 2. Porsgrunn: Senter for omsorgsforskning, sør.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2018). *Leve hele livet. En kvalitetsreform for eldre* (Meld. St. 15 (2017–2018)). Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Lorentzen, H. (2007). *Moraldannende kretsløp. Stat, samfunn og sivil engasjement*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Midtsundstad, A. (2013). *Fritid med Bistand. En metode for å støtte sosial inkludering*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Midtsundstad, A. (2018). Tilrettelegging av fritid – hvor står vi? I Kristiansen, K., Midtsundstad, A. & Ofstad, D. (red.), *Fritid sammen med andre. Tilrettelagte fritidstjenester i endring* (s. 11–25). Bergen: Fagbokforlaget.
- Midtsundstad, J.H. (2013). Drop-In. En metode for å veilede elever til en positiv elevrolle. *Bedre Skole. Tidsskrift for lærere og skoleledere*, 2, 24–29.
- Midtsundstad, J.H. (2017). Fra bekymring til forandring – å veilede i elevrollen ved hjelp av Drop-In-metoden. I Lyngsnes, K. & Rismark, M.(red.), *Didaktisk praksis 5. – 10. trinn* (s. 103–118). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Midtsundstad, J.H. (2019). *Lokal skoleutvikling. Sammenhengen mellom sted, roller og undervisning*. Bergen: Fagbokforlaget.
- NOU 2011:11. (2011). *Innovasjon i omsorg*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Sagen Olsen, J., Ropstad, D. & Tonstad, I.T. (2017). Frivilligsentralens plass i lokalmiljøet. I Disch, P.G., Lorentzen, G. & Midtsundstad, A. (red.), *Aktiv*

- omsorg. *Samspill mellom kultur, aktiviteter, helse og trivsel* (s. 141–150). Bergen: Fagbokforlaget.
- Slotterøy Johnsen, S. (2018). *Samskaping bør være tydelig avgrenset og med klare mål om kva man vil oppnå*. Kronikk i Kommunal-rapport. Hentet 7. mai 2018 fra: <https://www.kommunal-rapport.no/kronikk/samrore-omsamskaping/111445/>
- Sosial- og helsedirektoratet (2006). *Internasjonal klassifikasjon av funksjon, funksjonshemming og helse*. Fullversjonen. Trondheim: Aktietrykkeriet i Trondhjem.
- Sørensen, E. & Torfing, J. (2018). Den offentlige sektor som arena for samskabelse. I Kusk Fogsgaard, M. & De Jongh, M (red.), *Ledelse og samskabelse i den offentlige sektor* (s. 30–61). København: Dansk psykologisk forlag.
- Tønnessen, S. (2011). *The challenge to provide sound and diligent care. A qualitative study of nurses' decisions about prioritization and patients' experiences of the home nursing service*. Doktorgradsavhandling. Oslo: Universitetet i Oslo.